

גבולות היחידה: דברים פרק כח – מסגרת הפרק.**נושא היחידה: ברית ערבות מואב****כותב: עינת ריינוס**

הסבר כללי: בשיעור הקרוב, נכיר את מסגרת הפרק, נלמד על החשיבות של הזמן והמקום של ברית ערבות מואב, צעד לפני שישראל נכנסים אל הארץ ומתמודדים עם חיים עצמאיים. ונראה, שהפרק מכיל פסוקים רבים של ברכות וקללות שקיומן- תלוי במעשינו.

פתיחה:

נתחיל דווקא מהסוף... פסוק הסיום של הפרק, מסביר לנו את המסגרת של הפרק כולו, נקרא אותו (מתוך התנ"ך כמובן):

"אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה, לכרות את בני" בארץ מואב, מלבד הברית אשר כרת איתם בחורב"

כמו שאני אומר למשל: "עמ' 6 בחשבון, דף עבודה בספרות ושאלה בתורה, אלה הם שעורי הבית ליום שלישי". רק בסוף דברי נתתי את הכותרת לפרטים שהזכרתי.

כותרת- פרק כח: ברית ערבות מואב.

נשאל: מה זו ברית? מהיכן מוכרת לנו המילה הזו? –נאזין. (ברית מילה, ברית בין הבתרים...)
הגדרת המילה ברית לעניינינו היא- קשר לעולם. חזק ובל ינותק בין עם ישראל לקב"ה.
מי כורת את הברית? הקב"ה ועמ"י- רבים מהעומדים בברית זאת לא היו במעמד הר סיני. כל מי שהיה עד גיל 40 לא היה במעמד הר סיני, אלא נולד אחריו. האנשים המבוגרים ביותר היו בני 60 + כמו למשל יהושע וכלב .

עיון בפסוקים:

נשאל: סוף הפסוק מזכיר את הברית שהיתה בחורב, במעמד הר סיני. למה אם כן, נכרתת כעת ברית נוספת? –נאזין ונענה: (אנו מציעים שתי תשובות.)

1. צריך שתהיה המשכה של ברית סיני גם בארץ ישראל, אולם הבעיה היא שמשה לא נכנס לארץ, ויש הכרח שהוא ולא אחר יכרות את הברית הנוספת הזו. כי אם יהושע היה כורת את הברית בארץ ישראל ולא משה, יכול היה הטוען לטעון כי זוהי ברית המחליפה את קודמתה, זו שנכרתה בסיני: "יהושע החליף את משה ועם החלפת המנהיגות השתנו אף תנאי הברית בין ישראל וה' ". זוהי אפשרות שיש לשלול אותה מכל וכל, ועל כן יש להדגיש כי אותו המתווך שהיה בברית סיני הוא העומד גם כעת וכורת את הברית המחודשת הזו.

כיצד ניתן לשלב בין שני התכנים ההכרחיים לברית זו? מצד אחד, הברית צריכה להיכרת בארץ ישראל דווקא, שהרי זוהי כל משמעותה - הלאומית והציבורית, ומצד שני יש הכרח שדווקא משה יכרות את הברית ולא שום אדם אחר, מכיוון שהוא זה שכרת את הברית בסיני, והרי

משה אינו נכנס לארץ ישראל!?

מבחינה מעשית הפתרון פשוט: משה אמנם כורת את הברית בערבות מואב, ערב הכניסה לארץ, לפני מותו, אך לאחר הכניסה לארץ יעמדו יהושע ועם ישראל כולו למרגלות הר עיבל, ויבצעו טקס שימשיך את הברית שכרת משה בערבות מואב (כמו שלמדנו בפרק הקודם). כך אמנם עשה יהושע, וכך יש לעשות כל שבע שנים במעמד הקהל.

2. הגמרא במסכת שבת (בבלי, פ"ח, א') אומרת: "ויתיצבו בתחתית ההר" (שמות, י"ט, י"ז) אמר רב אבדימי: מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים את התורה – מוטב, ואם לאו – שם תהא קבורתכם". כלומר, לפי הגמרא, ברית סיני נעשתה בכפייה, וכל הסכם שנעשה בכפייה אינו מחייב מבחינה משפטית ומוסרית.

אם ברית סיני היא פגומה (חסרה), כמובן יש צורך בברית נוספת, שאין בה החסרונות של הברית הקודמת. ואכן, ברית ערבות מואב נעשית בסוף המסע במדבר, ארבעים שנה לאחר יציאת מצרים. בארבעים שנה אלה העם למד את התורה כולה, ויודע בדיוק מה הוא מקבל על עצמו. בארבעים שנה אלה הם למדו את המשמעות של קיום המצוות – הן במישור האישי והן במישור הלאומי. ברית ערבות מואב נעשית א"כ מתוך ידיעה מלאה ודעה צלולה. ולכן דווקא ברית זו היא המחייבת את הדורות הבאים, ולא ברית סיני. (עפ"י מאמר של הרב ד"ר חגי בן ארצי.

מיקום גאוגרפי:

הפסוק מזכיר לנו גם את המקום בו עמ"י עומד- בערבות מואב. (ממזרח לירדן, מול יריחו) כבר הזכרנו את המיקום בתחילת החומש ובכל זאת, יש להצביע על המקום במפה. צעד לפני הכניסה לארץ, לקראת פרידה ממשה והתנהלות עצמאית, להזכיר לעמ"י את הנאמנות לדברי ה'.

מבנה הפרק:

הפרק שלנו מחולק לשני חלקים: (כדאי כמובן לתת לתלמידים להגיע אל החלוקה מתוך עיון בפרק.) הברכות בשמירת המצוות – פס א-יד. והקללות באי קיום המצוות- פס' טו-סח. לפני שנקרא את הפירוט, בואו נתבונן בפתיחה לכל חלק:
פס' א-ב והיה אם שמוע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום ונתנך יהוה אלהיך עליון על כל גוים הארץ: ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגך פי תשמע בקול יהוה אלהיך.
פס' טו והיה אם לא תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את כל מצותיו וחקותיו אשר אנכי מצוך היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך.

יש להדגיש, שהברכה והקללה הם על הקולקטיב ולא על היחיד (למרות שמדובר בלשון יחיד). אם למשל, מישהו פרטי ובודד חלה בשחין, זה לא אומר שזה העונש על כך שהוא הפך את הברית. העונשים הם כאן לכלל האומה. ומדברים בלשון יחיד כי כל אחד יש לו חלק בברית הזאת.

הצעות להמחשה: ניתן לערוך את ההשוואה בין הפסוקים במספר דרכים:

1. לשכתב כל אחד מהפסוקים לצורת תנאי: אם... אז...
 2. לסמן בצבעים את הדומה והשונה בפסוקים.
 3. לערוך טבלאת הבדלים בין הפסוקים: אילו מילים חוזרות בשניהם ואילו נוספו רק באחד מהם.
- נתבונן בפסוקים:
- בקללות נוספה המילה "וחוקותיו"- אולי כי חוקים, שהם מצוות שטעמן אינו מפורסם, קשה יותר לשמור.
 - בברכות נוספו המילים: "ונתןך ה' עליון על כל גויי הארץ"- אם נקיים מצוות המצב יהיה כ"כ טוב, שנגיע למדרגה גבוהה. (ואומר האב"ע: 'זאת הברכה כלל, שלא תהיה אומה בעולם כמוכם'. כלומר: שנהיה אומה יחידה ומיוחדת)
 - ושוב, בברכות ישנה חזרה בסיום הפסוק "כי תשמע בקול ה' אלוקיך"- אולי כדי להדגיש את השכר למצוות.

מסרים והפנמה

נתבונן שוב בחלוקת הפרק, כמה פסוקים עוסקים בברכות? וכמה בקללות? (יש להניח שהשאלה תעלה עוד קודם, ע"י אחד מהתלמידים) – מספר הפסוקים העוסקים בקללות הוא פי שלוש ויותר! איך אנחנו מרגישים עם כך? מה אתם חושבים?

אפשר לענות כך: משה מכין את ישראל לכניסה לארץ ומאוד חשוב לו שהם יקחו אחריות על מעשיהם.

את יכולת הברכה של ה', עמ"י מכיר במדבר כבר 40 שנה (פרנסה-המן, נצחון ניסי במלחמות- מול מצרים, עמלק, שמירה- הבגדים שלא בלו, ההנהגה הנאמנה של משה ועוד). הוא פחות חווה קשיים, ולכן הוא עלול לאבד את האיזון שבין שכר ועונש. לכן כעת יש צורך להדגיש יותר שהברכה, השכר והשפע תלויים בשמירתנו את שהמצוות, ואם חלילה לא נשמור אותן- יבואו עלינו צרות וקשיים.

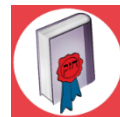
הברית מדברת על שכר ועונש. השכר- הוא ברכה והעונש הוא גלות. הדבר מתחזק מול

העובדה שהם נכנסים כעת לארץ . זה מעין כרטיס כניסה- אומרים לנכנס לארץ: "דע לך שהעונש שלך יהיה יציאה מהארץ".

מבט שלם: הפרק שלנו הוא המשך נאומו האחרון של משה לעמ"י בספר דברים.

סיכום: הפרק שלנו עוסק בברית בין הקב"ה אלינו. כמו שראינו, לכל צד יש חלק מחייב בברית. עלינו לזכור את דברי ה' ולעמוד במחויבות שלנו לברית. האחריות נתונה לנו.

הרחבה והפניות למקורות נוספים:

-החיים במדבר- כמקבילים לשלב הילדות, שלב ביניים- ובו "לקיחת אחריות" שזה שלב הברית, בר מצווה, והחיים בארץ כשלב הבגרות והעצמאות.
- מהי ברכה (שפע מאת ה') ומהי קללה (דין וקושי) .

- קישור למאמר של ד"ר חגי בן ארצי:

http://www.jewishjericho.org.il/hebrew/torah/RavBenArtzi_PlainsOfMoabBrit.htm